

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΩΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Ω

4 – 6- 2014

A1. Αναμφισβήτητα, ένα από τα καίρια χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας του Γεωργίου Βιζυηνού είναι το θεατρικό στοιχείο, γι' αυτό άλλωστε και η αφήγηση του έχει ονομαστεί από τους μελετητές «σκηνική αφήγηση». Το διήγημα, «Το αμάρτημα της μητρός μου», αποτελεί ένα οικογενειακό δράμα, το οποίο μέσα από τις σελίδες του έργου αναδύεται ως θεατρικό δρώμενο στον αναγνώστη. Υπάρχουν, μάλιστα, ποικίλα στοιχεία που επιβεβαιώνουν το θεατρικό του χαρακτήρα:

- **η χρήση του διαλόγου :** ο διάλογος – ικεσία του Γιώργη προς τη μητέρα για την «επιστροφή» της δεύτερης υιοθετημένης κόρης, προκειμένου να δοκιμάσει τη μητρική αγάπη : «Δός το πίσου το Κατερινιώ... Δός το πίσου αν μ' αγαπάς »
- **οι σκηνοθετικές οδηγίες:** στην περιγραφή του εθιμοτυπικού της υιοθεσίας. Με ακρίβεια ορίζεται ο χώρος εξέλιξης της δράσης (αρχικά κλειστός: εκκλησία-κατόπιν ανοιχτός : πομπή επιστροφής προς την οικία), τα πρόσωπα που συμμετέχουν σ' αυτή, τα οποία διακρίνονται σε πρωταγωνιστές και δευτεραγωνιστές (μητέρα, γιοι, ο λαός της Βιζύης, ο ιερέας, ο πρωτόγερος, οι φυσικοί γονείς, οι συγγενείς).
- **οι δραματικές συγκρούσεις των ηρώων,** οι οποίες προκαλούν δραματική κορύφωση στον αναγνώστη και αγωνία για την εξέλιξη του έργου : ο Γιώργης συγκρούεται σφοδρά με τη μητέρα του για τη διατήρηση της δεύτερης υιοθετημένης κόρης : «Ενόμισα ότι εσύ θα αγαπήσεις το Κατερινιώ..... Όχι, μητέρα.. Μας είναι ολωσδιόλου ξένη.»

→ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ο μαθητής θα μπορούσε να αναφέρει:

- **την εναλλαγή σκηνών – επεισοδίων:** 1^η υιοθεσία , 2^η υιοθεσία
- **αλλαγή χώρου :** ανοιχτός – κλειστός χώρος
- **τα δραματικά απρόοπτα :** η απρόσμενη δεύτερη υιοθεσία λίγες μέρες μετά το γάμο της 1^{ης} κόρης(Αλλά οποία υπήρξε η έκπληξις των... εν σπαργάνοις) / η αντιπάθεια που εμπνέει στο Γιώργη το Κατερινιώ και η άρνηση του να στηρίξει οικονομικά τη μητέρα του, αν και μας είχε δημιουργηθεί η πεποίθηση ότι θα τηρήσει την υπόσχεση που έδωσε πριν φύγει για το εξωτερικό(Η θετή μου... αντιπάθεια)

B1. Οι γλωσσικές επιλογές του Βιζυηνού παρουσιάζουν θαυμαστή ποικιλία. Η γλώσσα του Βιζυηνού είναι μια τεχνητή γλώσσα, η οποία διαφοροποιείται με βάση τον αφηγηματικό τρόπο, αλλά και το πρόσωπο το οποίο αφηγείται κάθε φορά.

Συγκεκριμένα, στην αφήγηση μετέρχεται μια εκλαϊκευμένη καθαρεύουσα, μετριοπαθή και ζεστή χρησιμοποιώντας λέξεις και τύπους της αρχαίας ελληνικής, αλλά και λέξεις και τύπους της λαϊκής γλώσσας. Ως πεπαιδευμένος ενήλικας χρησιμοποιεί αμιγή καθαρεύουσα με λόγιες λέξεις, μια γλώσσα που καθορίστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη φαναριωτική παιδεία που έλαβε στην Κωνσταντινούπολη. Ενδεικτικά λειτουργεί το χωρίο «*Αί οικονομικαί μας δυσχέρειαι έκορυφώθησαν, όταν έπηλθεν άνομβρία εις την χώραν και άνέβησαν αί τιμαί τών τροφίμων.*»

Ωστόσο, στους διαλόγους αποβάλλει τον μετριοπαθή καθωσπρεπισμό και πλησιάζει το λόγο της καθημερινής ομιλίας, δηλαδή χρησιμοποιεί τη δημοτική του γενέθλιου χώρου, της Θράκης. Παράδειγμα αποτελεί το χωρίο όπου ακούγεται η φωνή της Γιωργή «*Δός το πίσου τό Κατερινιώ, έλεγον μίαν ήμέραν εις την μητέρα μου. Δός το πίσου, άν μ' αγαπάς. Αυτήν την φοράν σε τό λέγω μέ τά σωστά μου!*»

Μάλιστα, επειδή η αφήγηση δεν είναι στατική, αλλά υπάρχει πυκνή δράση και συχνός διάλογος, τα πρόσωπα εκφράζονται ανάλογα με τις ανάγκες της πλοκής και τα συναισθήματα του συγγραφέα. Έτσι, κατά κανόνα οι απλοί άνθρωποι του λαού εκφράζονται με τη γλώσσα της καρδιάς και του δικού τους περιβάλλοντος («*Ποιός από σās είναι ή έδικός ή συγγενής ή γονιός του παιδιοῦ τούτου περισσότερο από την Δεσποινιώ την Μηχαλιέσσα κι από τούς έδικούς της;*»).

Στην περίπτωση της μητέρας παρατηρείται ένας καθωσπρεπισμός στις αναφορές του αφηγητή για αυτή, επειδή ήταν «η αυθεντία» του σπιτιού και της οικογενείας (ή μητηρ μας ήρχισε νά έπιδραψιλεύη εις την θετήν μας αδελφήν τόσας περιποιήσεις»), αλλά και λόγω του σεβασμού – αγάπης που τρέφει γι' αυτήν. Ωστόσο, όταν ακούγεται η φωνή της ίδιας, η γλώσσα είναι λαϊκή με θρακιώτικους ιδιοματισμούς λόγω του χαμηλού μορφωτικού της επιπέδου: «*Τό έπήρα τριών μηνών από πάνω από τό λείψανο τής μάνας του· και όσάκις έκλαιγε, του έβαζα τό βυζί μου στό στόμα του, γιά νά το πλανέσω*»

[τα παραδείγματα είναι περισσότερα από τα ζητούμενα στην εν λόγω απάντηση. Ο μαθητής μπορεί να επιλέξει δυο.]

B2α). Λαμβάνοντας υπόψιν ότι η υπόθεση του διηγήματος καλύπτει εικοσιοχτώ ολόκληρα χρόνια (ιστορικός χρόνος) αντιλαμβανόμαστε ότι ο συγγραφέας έπρεπε να αξιοποιήσει τις κατάλληλες αφηγηματικές τεχνικές, που θα τον βοηθούσαν να εκθέσει την ιστορία χωρίς πλατειασμούς, προκειμένου να μην κουράσει τον αναγνώστη και να διατηρήσει το ενδιαφέρον του αμείωτο. Μια από αυτές τις τεχνικές είναι η σύνοψη, με την οποία ο συγγραφέας επιτυγχάνει σύντμηση του πραγματικού χρόνου παραλείποντας γεγονότα δευτερευούσης σημασίας, προκειμένου να επιταχυνθεί ο ρυθμός εξέλιξης του μύθου.

Στο εν λόγω χωρίο ο αφηγητής με τέσσερα ρήματα ιστορικού χρόνου «*ηῦξήθη, ἀνετράφη, ἐπροικίσθη καὶ ὑπανδρεύθη,*» πραγματοποιεῖ σύντμηση του χρονικού διαστήματος, κατά το οποίο η 1^η υιοθετημένη κόρη ἔζησε με την οικογένειά του μέχρι τη στιγμή του γάμου της. Ίσως, βέβαια, η συγκεκριμένη σύνοψη να οφείλεται και στο γεγονός ότι ἀπαξιούσε να κάνει ιδιαίτερο λόγο για το κορίτσι αυτό, καθώς ἀπεδείχθη ἀχάριστη προς τα ἀδελφία ἀλλά και τη μητέρα του (ἀπεδείχθη ἀχάριστος), η οποία τη μεγάλωσε με περισσή ἀγάπη και φροντίδα (δεν είναι τυχαίο ότι δεν αναφέρει ούτε το ὄνομά της). Πρέπει, παράλληλα, να λάβουμε υπόψη ότι το χρονικό αυτό διάστημα ἀπουσίαζε στο ἐξωτερικό και επειδή δεν ἐπικοινωνούσε με την οικογένειά του δε γνώριζε λεπτομερώς ὅσα λάμβαναν χώρα, συνεπώς δεν είναι σε θέση να τα εκθέσει ἀναλυτικά. Τέλος, θα λέγαμε ότι η συμπύκνωση οφείλεται και στο γεγονός ότι το ἐπεισόδιο της 1^{ης} υιοθεσίας δε σχετίζεται ἀμεσα με την πλοκή του ἔργου, ἄρα μια πιθανή ἀναλυτική ἀναφορά θα την ἐπιβράδυνε.

B2 β) Στο συγκεκριμένο χωρίο πραγματοποιεῖται **αναδρομή στο παρελθόν** και μάλιστα στο χρόνο της δευτέρας υιοθεσίας, κατά την οποία ο αφηγητής ἀπουσίαζε στο ἐξωτερικό. Η ἀναχρονία αὐτή, η οποία **διακόπτει και σαφώς ἐπιβραδύνει** την ροή της ἐξέλιξης της ιστορίας, προκειμένου να ἐπιτείνει την ἀγωνία μας για το τι μέλλει γενέσθαι, ἔχει ως ἀμεσο στόχο να παράσχει **ἐπιπρόσθετες πληροφορίες** τόσο στο Γιώργη ὅσο και στον ἀναγνώστη, οι οποίοι είναι σε κατάσταση ἀγνοίας για τις συνθήκες ἀνατροφῆς του παιδιού αὐτού. Παράλληλα, λειτουργεῖ ως ἕνα **ἀκλόνητο ἐπιχείρημα** για τη μάνα, η οποία το παρουσιάζει κατά τη σύγκρουση με το γιο της, προκειμένου να τον μεταπείσει ἀλλά και να του ἀσκήσει ψυχολογική πίεση, ὥστε να τη στηρίξει οικονομικά, ἐφόσον οι ἄλλοι γιοι εἶχαν ἀρνηθεῖ οποιαδήποτε οικονομική ἐνίσχυση. Εἰδικότερα, η Δεσποινιώ πιστεύει ότι μητέρα δεν είναι μόνο αὐτή που γεννά, ἀλλά και αὐτή που ἀναθρέφει ἕνα παιδί. Επειδή, λοιπόν, το ἀνέθρεψε ἀπὸ τη βρεφική του ηλικία ὅπως τα βιολογικά της παιδιά (α' ἐπιχείρημα: «το πῆρα τριῶν μηνῶν») και το «ψευτοθήλασε» (β' ἐπιχείρημα) είναι γι' αὐτή δικό της παιδί. Θεωρεῖ, ἐπιπρόσθετα, ότι ἐφόσον κοιμήθηκε στην κούνια των παιδιῶν της (γ' ἐπιχείρημα) και τυλίχτηκε με τις ἴδιες φασκιές (δ' ἐπιχείρημα) είναι και ἀδερφή τους. Στην πραγματικότητα, είναι ἕνα ἀνυπόστατο ἐπιχείρημα, το οποίο δεν ευσταθεῖ για να ἀποδείξει τη διττή της θέση «*Εἶναι δικό μου τό παιδί, καί εἶναι ἀδελφή σας!*» και το οποίο μετέρχεται, γιατί της λείπει το βασικότερο ἐπιχείρημα «*ἐγὼ το γέννησα, ἄρα εἶναι δικό μου*». Τέλος, θα μπορούσαμε να ἀναφέρουμε ότι μέσω αὐτῆς της χρονικῆς μετατόπισης **ο ἀναγνώστης βιώνει δραματική ἐνταση και ἀγωνία για την ἐκβαση της σύγκρουσης και προετοιμάζεται συναισθηματικά για την ἀποκάλυψη του βαρυσήμαντου μυστικού ἀπὸ τη μητέρα, που θα λάβει χώρα ἀκολουθῶς.**

Γ1. Η μητέρα του αφηγητή μετὰ το θάνατο της ἀρρωστης κόρης της προβαίνει σε μια υιοθεσία, για την οποία τελεῖται το πάγιο ἐθιμοτυπικό της Ἀνατολικῆς Θράκης και στο οποίο συμμετέχει ὄχι μόνο η νέα οικογένεια ἀλλά και οι βιολογικοί γονεῖς του

παιδιού. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, διαφαίνεται η ψυχογραφική δεινότητα του Βιζυηνού, ο οποίος με μια περιγραφή απ' την οποία απουσιάζει ο μελοδραματισμός, απλή αλλά συγκλονιστική, καταγράφει το βουβό πόνο του φυσικού πατέρα, που «ήτον ωχρός και έβλεπε περίλυπος εμπρός του», και το σπαραγμό της συζύγου του, που «έκλαιεν ακουμβημένη εις τον ώμον τον».

Με ανάλογο τρόπο δίνονται και τα συναισθήματα της νέας μητέρας, ο φόβος και η αγωνία για την αίσια έκβαση της διαδικασίας. Η Δεσποινιώ βιώνει το συναίσθημα του φόβου κατά την τυπική δοκιμασία από τον πρωτόγερο, διότι αν κάποιος διεκδικούσε το παιδί, «θα ματαίωνε την ευτυχία της», δηλαδή την ευτυχία που θα απόρρεε από την απόκτηση ενός παιδιού, το οποίο θα λειτουργούσε ως υποκατάστατο των χαμένων θυγατέρων, αλλά κυρίως ενός κοριτσιού που θα της έδινε τη δυνατότητα να λυτρωθεί και να απαλλαχθεί από το φορτίο των τύψεων και των ενοχών για την ακουσία παιδοκτονία που διέπραξε στο παρελθόν. Όταν, λοιπόν, κανείς δεν διεκδικεί το παιδί επισφραγίζεται η ευτυχία της.

[Αξίζει να επισημανθεί ότι στα λόγια του αφηγητή υπάρχει μια υπόγεια ειρωνεία, εφόσον υπαινίσσεται ότι η ευτυχία της μητέρας απορρέει από τη δυστυχία των φυσικών γονέων , η οποία δημιουργεί στον αναγνώστη αντιφατικά συναισθήματα]

Δ1. Συγκρίνοντας τα υπό εξέταση κείμενα, Το αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού και τους «Αθλίους των Αθηνών» του Ιω. Κονδυλάκη, παρατηρούμε ότι παρουσιάζουν **κοινά στοιχεία** σε επίπεδο περιεχομένου. Κάποια εξ αυτών είναι τα εξής :

- 1. το κεντρικό γεγονός που πραγματεύονται είναι η υιοθεσίες κοριτσιών → 1^η / 2^η**
υιοθεσία στο Βιζυηνό: «επηύξησε τον αριθμό μας δι' ενός ξένου κορασίου..», «εν δεύτερον κοράσιον» / «Κορίτσι. Το λένε Τασούλα... δε μας ταφίνεις να ταναθρέψωμεν;»
- 2. τα κορίτσια είναι στη βρεφική τους ηλικία: 2^η υιοθεσία στο Βιζυηνό →**
«δεύτερον κοράσιον ταύτην την φοράν εν σπαργάνοις... της μορφής του νηπίου..»
/ «παρετήρει το νήπιον...»

3. οι ήρωες που αποφασίζουν να προβούν στην υιοθεσία διακρίνονται για την φιλευσπλαχνία τους → «Το κακότυχο! Ανεφώνει η μήτηρ κύπτουσα συμπαθητικώς επί της μορφής του νηπίου» / «Το λυπούμαι το κακόμοιρο»

εναλλακτικά...

✚ οι υιοθεσίες πραγματοποιούνται παράνομα, δεν ακολουθούνται νόμιμες διαδικασίες (2^η υιοθεσία στο Βιζυηνό: η Δεσποινιώ αναλαμβάνει την ανατροφή του παιδιού χωρίς να προβεί σε νομότυπες διαδικασίες / ο Τάσος δεν αναφέρει την εγκατάλειψη του παιδιού στις νόμιμες αρχές)

✚ λόγοι υιοθεσιών : η διάσωση -προστασία των εγκαταλελειμμένων - ορφανών παιδιών, καθώς τα βρέφη έχουν χάσει (κυριολεκτικά και μεταφορικά)τους φυσικούς τους γονείς: «εγεννήθη κοιλιάρφανον, μον' απέθανε και η μάνα του..»/ «παιδί καμιάς φτωχής που το πέταξε»

✚ η συνήθεια του φασκιάματος : «εν σπαργάνοις » / «εντός των σπαργάνων του»(σπάργανα= φασκιές)

✚ Και στις δύο περιπτώσεις παρουσιάζονται αγόρια να εργάζονται σε εργαστήρια μαστόρων κάτω από σκληρές συνθήκες. Χαρακτηριστικά παρα-δείγματα: «οι δε άλλοι μου αδελφοί τάλαιπωρούνται κακοκοιμώμενοι εις τα εργαστήρια των μαστόρων» / «Μα ως τώρα μου τάπαιρνε ο μάστορης και μέδερνε σαν δεν του πήγαινα μιάμιση δραχμή κάθε βράδυ»

✚ και η μητέρα και ο Τάσος αν και είναι εξαθλιωμένοι οικονομικά είναι διατεθειμένοι να κάνουν θυσίες προκειμένου να ζήσουν και να μεγαλώσουν τα παιδιά χωρίς να τους λείπει τίποτα: «Οι μικροί των αδελφών μου μισθοί θα εξήρκουν προς ανακούφισιν της μητρός, [...], αντί να τους δαπανά προς ανάπαυσίν της, επροίκιζε δι' αυτών την θετήν θυγατέρα, και εξηκολούθει εργαζομένη προς διατροφήν της.» - «Καλά, κυρούλα, είπε ο Τάσος αποφασιστικώς, κάθε βράδυ θα σας φέρνω μια σφάντζικα. Θα δουλέψω με όλη μου την όρεξι να ζήση κι' αυτό, το δυστυχισμένο, κ' εγώ. Εγώ μ' ένα ξεροκόμματο ψωμί ζω».

✚ η μάνα του Γιωργή χαιρέται -είναι μάλιστα ευτυχισμένη- για την υιοθεσία του πρώτου κοριτσιού όπως και ο Τάσος : Η μητηρ ... «τά γιορτερά» ..., ... και ματαιώση τήν εὐτυχίαν της. β. ... ἐξῆλθε περιχαρῆς ...

Ωστόσο, θα ήταν παράλειψή μας να μην αναφέρουμε ότι υπάρχουν και σημαντικές διαφορές όπως:

1. η 1^η υιοθεσία στο Βιζυηνό γίνεται νόμιμα(εθιμοτυπικό υιοθεσίας- μάρτυρες όλος ο λαός της Βιζύης / η μητέρα δεσμεύεται ενώπιον θεού και ανθρώπων). Στο έργο «οι άθλιοι των Αθηνών» **η υιοθεσία γίνεται παράνομα**. Δεν αναφέρεται η εγκατάλειψη του παιδιού και γίνεται ανάληψη της ανατροφής του χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των κρατικών λειτουργών.

2.λόγοι υιοθεσιών: για τη Δεσποινιώ στο «Αμάρτημα της μητρός μου» οι υιοθετημένες κόρες αποτελούν υποκατάστατα των χαμένων θυγατέρων, αλλά και το μέσο εξιλέωσης της στα ματιά του θεού για την παιδοκτονία που ακούσια διέπραξε στο παρελθόν. Αντίθετα, το κίνητρο του Τάσου όσο και των γυναικών που θα συνδράμουν στην υιοθεσία του νηπίου είναι η φιλοστοργία.

εναλλακτικά...

✚ η ηλικία των υιοθετημένων παιδιών: στην 1^η υιοθεσία στο έργο του Βιζυηνού το κορίτσι είναι στην **παιδική του ηλικία**, ενώ στο παράλληλο είναι νήπιο.

✚ τα άτομα που αναλαμβάνουν άμεσα την ευθύνη για την υιοθεσία είναι **διαφορετικού φύλου:** Η Δεσποινιώ γυναίκα – ο Τάσος άντρας

- ✚ στο κείμενο του Κονδυλάκη **οι φυσικοί γονείς** του εγκαταλελειμμένου βρέφους ζουν, ενώ στο αποσπάσμα του Βιζυηνού οι βιολογικού γονείς του βρέφους έχουν αποβιώσει.

- ✚ Στο απόσπασμα από το «Αμάρτημα της μητρός μου» περιγράφονται δύο υιοθεσίες, ενώ στους «Άθλιους των Αθηνών» μία.

- ✚ στο κείμενο του Βιζυηνού η Δεσποινιώ επιδιώκει την υιοθεσία(γίνεται εκούσια) και το παιδί προέρχεται από γνωστή οικογένεια, ενώ στο κείμενο του Κονδυλάκη ο Τάσος βρήκε τυχαία το βρέφος, το οποίο είναι μάλιστα αγνώστου ταυτότητας.

- ✚ Στο «Αμάρτημα της μητρός μου» η μάνα δε ζητά οικονομική στήριξη για να αναθρέψει τα δύο κορίτσια που υιοθετεί, αλλά αντίθετα αν και είναι σε δεινή οικονομική κατάσταση δαπανά χρήματα για την ανατροφή του (για την πρώτη υιοθεσία: «καί ἐξηκολούθει ἐργαζομένη πρὸς διατροφήν της), ενώ «Στους άθλιους των Αθηνών» οι δύο γυναίκες ζητούν χρήματα για να αναλάβουν την ανατροφή του παιδιού(«Άλλά πρέπει... νά τήν πλερώνης.» /«Καί πόσο θέλει;» εἶπεν ὁ Τάσος.)

Φιλολογική επιμέλεια : Γκογκόση Σταυρούλα